

ombudsman
veřejný ochránce práv

MONITOROVÁNÍ PRÁV LIDÍ S POSTIŽENÍM 2019

ZPRÁVA VEŘEJNÉ OCHRÁNKYNĚ PRÁV JAKO MONITOROVACÍHO ORGÁNU
PRO ÚMLUVU O PRÁVECH OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

ombudsman
veřejný ochránce práv

MONITOROVÁNÍ PRÁV LIDÍ S POSTIŽENÍM 2019

ZPRÁVA VEŘEJNÉ OCHRÁNKYNĚ PRÁV JAKO MONITOROVACÍHO ORGÁNU
PRO ÚMLUVU O PRÁVECH OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

Vysvětlivky

odkaz na webovou stránku

odkaz na tiskovinu

veřejný ochránce práv

Monitorování práv lidí s postižením

Zákon o sociálních službách – zákon č. 108/2006 Sb.,
o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o zdravotních službách – zákon č. 372/2011 Sb.,
o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování,
ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška o zdravotnické dokumentaci – vyhláška
č. 98/2012 Sb., o zdravotnické dokumentaci, ve znění
pozdějších předpisů

**Vyhláška o bližších podmínkách ukončování vzdělávání
ve středních školách** – vyhláška č. 177/2009 Sb., o bliž-
ších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních ško-
lách maturitní zkouškou, ve znění pozdějších předpisů

**Vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími
potřebami** – vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků
se specifickými vzdělávacími potřebami a žáků nadaných

>>>> Obsah

Poslání veřejného ochránce práv	7
Úvodní slovo	9
1. Základní přehled	10
2. Poradní orgán	12
3. Výzkumná činnost	13
4. Monitorovací návštěvy	20
5. Spolupráce s lidmi s postižením a jejich organizacemi	21
6. Spolupráce s Výborem OSN pro práva osob se zdravotním postižením	22
7. Spolupráce s dalšími mezinárodními subjekty – spolupráce s ENHRI	23
8. Osvětové aktivity	25
9. Připomínkování právních předpisů	33

Veřejný ochránce práv

Údolní 39, 602 00 Brno

informační linka: **+420 542 542 888**
ústředna: **+420 542 542 111**
e-mail: **podatelna@ochrance.cz**

www.ochrance.cz
www.facebook.com/verejny.ochrance.prav
www.twitter.com/ochranceprav

POSLÁNÍ VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV

Tato zpráva pojednává pouze o činnosti ochránce v roli monitorovacího orgánu pro Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením, jímž se ochránce stal 1. ledna 2018. Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, však svěruje ochránce další, širší oprávnění.

Již od roku 2001 ochránce chrání osoby před nezákonného či jinak nesprávným jednáním nebo nečinností správních úřadů a dalších institucí. Tehdy má právo nahlížet do úředních či soudních spisů, žádat úřady o vysvětlení a může bez ohlášení provádět místní šetření. Shledá-li pochybení úřadu a nepodaří se mu dosáhnout nápravy, může informovat nadřízený úřad či veřejnost.

Od roku 2006 ochránce plní úkoly národního preventivního mechanismu podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Systematicky navštěvuje zařízení, v nichž se nacházejí osoby omezené na svobodě, a to jak z moci úřední, tak v důsledku závislosti na poskytované péči. Cílem návštěv je posílit ochranu před špatným zacházením. Svá zjištění a doporučení ochránce zobecňuje v souhrnných zprávách z návštěv a na jejich základě formuluje standardy zacházení. Návrhy na zlepšení zjištěného stavu a odstranění případného špatného zacházení ochránce směřuje jak k samotným zařízením a jejich zřizovatelům, tak k ústředním orgánům státní správy.

V roce 2009 se ochránce stal národním orgánem pro rovné zacházení a ochranu před diskriminací (equality body) v souladu s právem Evropské unie. Přispívá tedy k prosazování práva na rovné zacházení se všemi osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, národnost, pohlaví, sexuální orientaci, věk, zdravotní postižení, náboženské vyznání, víru nebo světový názor. Poskytuje pomoc obětem diskriminace, provádí výzkumy a vydává doporučení k otázkám souvisejícím s diskriminací a zajišťuje mezinárodní výměnu dostupných informací o rovném zacházení.

Od roku 2011 ochránce rovněž sleduje zajištění cizinců a výkon správního vyhoštění.

Ke zvláštním oprávněním ochránce patří právo podávat Ústavnímu soudu návrhy na zrušení podzákonného právních předpisů, právo vedlejšího účastenství před Ústavním soudem v řízení o zrušení zákona či jeho části, právo podat správní žalobu k ochraně veřejného zájmu či návrh na zahájení kárného řízení s předsedou či místopředsedou soudu. Ochránce také může doporučit vládě přijmout, změnit či zrušit zákon.

Ochránce je nezávislý a nestranný, z výkonu své funkce je odpovědný Poslanecké sněmovně, která ho zvolila. Má jednoho voleného zástupce, kterého může pověřit výkonem části své působnosti. Se svými poznatkery ochránce průběžně seznamuje veřejnost prostřednictvím médií, internetu, sociálních sítí, odborných seminářů, kulatých stolů a konferencí. Nejdůležitější zjištění a doporučení shrnuje zpráva o činnosti veřejného ochránce práv předkládaná každoročně Poslanecké sněmovně.

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D.
veřejná ochránkyně práv

ÚVODNÍ SLOVO

Lidé se zdravotním postižením mají, stejně jako všichni ostatní, právo vést důstojný a plnohodnotný život. Druhý rok činnosti veřejného ochránce práv jako monitorovacího orgánu podle Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením, shrnutý v předkládané výroční zprávě, však ukazuje, že k naplnění této vize musí naše společnost ujít ještě dlouhý kus cesty.

Za jeden ze zásadních problémů považuji zpomalení deinstitucionalizace péče a podpory lidí s postižením. Úmluva o právech osob se zdravotním postižením předpokládá, že lidé s postižením budou žít v běžné společnosti, dostane se jim pomoci a podpory, aby žili v maximální možné míře samostatně. Transformace sociálních služeb probíhá velmi pomalu a řada lidí s postižením tak žije v ústavech, které běžný domov nepřipomínají. Ke změně chybí vůle, chybí plány a jasná koncepce, a co je nejhorší – deinstitucionalizace není v tuto chvíli prioritou politiků, ani společnosti.

Změny se dějí jen velmi pomalu. Potvrzuji to naše poznatky z prováděných výzkumů a jednání s lidmi s postižením a organizacemi hájícími jejich práva. Lidé s postižením a překážky v jejich každodenním životě zůstávali léta stranou pozornosti, takže je co dohánět. Dobře to ilustrují naše výzkumy týkající se například porušování volebního práva lidí s postižením, dostupnosti sociálních služeb pro děti s postižením a jejich rodiny, nebo například výzkum zaměstnávání lidí s postižením ve veřejném sektoru. Poslední jmenovaný například ukázal, že ačkoli by veřejná správa měla jít příkladem při vytváření pracovních podmínek zaměstnancům s postižením, skutečnost je zcela jiná. Veřejná správa není připravena na zaměstnávání lidí s omezenou pracovní výkonností, lidé s vážnějším omezením nejsou ve veřejné správě zaměstnáváni vůbec.

Měnit pohled společnosti na lidi s postižením nelze bez osvětových aktivit. V uplynulém roce jsme se proto zaměřili také na co nejširší informování veřejnosti o tématech souvisejících s životem lidí s postižením, s jejich právy, s překážkami, kterým musí čelit. Bez porozumění jejich potřebám se nezbavíme předsudků a stereotypů, které brání plnému zapojení lidí s postižením do společnosti.

Dva roky činnosti v oblasti práv lidí s postižením jsou krátkou dobou na to, aby se dalo změnit to, co bylo řadu let stranou zájmu. Podařilo se nám ale otevřít diskuzi ve společnosti, pojmenovat problémy, nastolit téma, kterým je třeba se věnovat. Věřím, že to je cesta k postupnému zlepšování situace a k pochopení, že lidé s postižením jsou jedni z nás, žijí mezi námi a mají stejná práva.

Anna Šabatová
veřejná ochránkyně práv

>>>>>> 1. Základní přehled

V uplynulém období jsme:

Zorganizovali 1		konferenci
Provedli 4		výzkumy
Uspořádali 5		kulatých stolů
Uspořádali 4		setkání poradního orgánu
Přijali 55		podnětů poukazujících na systémové nedostatky v rámci jednotlivých článků Úmluvy
Přeložili 55		článků Úmluvy do českého znakového jazyka (jako 1. v České republice)
Uspořádali 4		setkání k problematice práv lidí s psychosociálním postižením
Zorganizovali 2		setkání pro 60 neziskových organizací
Vydali 2		bulletiny s informacemi o naší činnosti
Navštívili celkem 10		domovů pro osoby se zdravotním postižením
Upořádali celkem 12		osvětových aktivit a kampaní
Přednášeli na 15		seminářích a konferencích

V rámci monitorování Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením jsme prováděli výzkumná šetření s cílem zmapovat případné systémové nedostatky v oblasti práv lidí s postižením a formulovat doporučení ke zlepšení stávající situace. Spolupracovali jsme přitom s poradním orgánem, neziskovými organizacemi hájícími práva lidí s postižením a se samotnými lidmi s vlastní zkušeností.

O svých poznatkách jsme informovali Výbor OSN pro práva lidí s postižením. V rámci mezinárodní spolupráce průběžně sdílíme zkušenosti s ostatními monitorovacími orgány.

K našim hlavním úkolům patří také osvětová činnost a zvyšování povědomí o právech lidí s postižením. Pořádali jsme proto semináře, organizovali přednášky, publikovali články, vytvářeli jsme osvětová videa a řadu témat jsme aktivně komunikovali na sociálních sítích. Vedle monitorování Úmluvy jsme se také zabývali postupem obcí, pokud jsou v roli veřejného opatrovníka.

Hlavní činnosti

Šetření výkonu veřejného opatrovnictví

Spolupráce s mezinárodními orgány

Spolupráce s neziskovými organizacemi, poradním orgánem a lidmi s postižením

Návštěvy zařízení

Připomínkování právních předpisů

Vzdělávání se v tématech souvisejících s problematikou postižení

Výzkumná činnost

Osvětové aktivity

»»»»» 2. Poradní orgán

Poradní orgán veřejné ochránkyně práv pro oblast ochrany práv osob se zdravotním postižením se v roce 2019 sešel v pravidelných intervalech celkem čtyřikrát. Členky a členové poradního orgánu se postupně věnovali tématu zdraví (čl. 25 Úmluvy), dále oblasti vzdělávání (čl. 24 Úmluvy) a také tématu práce a zaměstnávání lidí s postižením (čl. 27 Úmluvy). Poslední setkání bylo zároveň bilanční, protože funkční období členů poradního orgánu se shoduje s funkčním obdobím ochránce, který je jmenoval.

Poradní orgán je složený z lidí se zdravotním postižením nebo hájících práva lidí s postižením. Hlavní přínos jednotlivých setkání proto spočíval zejména ve sdílení osobních zkušeností či ve zprostředkování zkušeností lidí s postižením s probíranými tématy. Členové a členky dále aktivně přinášeli k projednání či diskuzi aktuální problémy, s nimiž se v rámci své činnosti setkali. Individuálně pak spolupracovali na dílčích projektech, ať už se jednalo o odborné nebo osobní příspěvky na jednotlivých zasedáních, o účast na systematických návštěvách v domovech pro osoby se zdravotním postižením nebo šlo o tvorbu letáku ochránce v jednoduchém čtení. Důležitá byla také podpora a účast členek a členů poradního orgánu na akcích, které jsme pořádali. Zmínit lze například konferenci Deset let s Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením či semináře týkající se práv lidí s psychosociálním postižením. Poradní orgán dále připomínkoval konkrétní výstupy

ochránce (výzkumy, manuály apod.) a zajišťoval informovanost komunity lidí s postižením o aktivitách ochránce v oblasti ochrany práv lidí s postižením.

Členové a členky poradního orgánu také svými podněty a konkrétními připomínkami významným způsobem přispěli k vytvoření Seznamu otázek (List of Issues), které ochránkyně následně v únoru roku 2019 zaslala Výboru OSN pro práva lidí se zdravotním postižením (podrobněji viz kapitola 6, str. [22](#)).

Členky a členové poradního orgánu za uplynulé funkční období:

Pavla Baxová
Jiří Černý
Alena Jančíková
Camille Latimier a Marek Richter
Helena Plachá
Ivana Recmanová
Pavlína Spilková
Petr Špaček
Jan Uherka
Milena Urbanová
Jiří Vencl
Agáta Zajíčková

»»»»» 3. Výzkumná činnost

K hlavním činnostem v rámci monitorování Úmluvy patří výzkumná činnost. Prostřednictvím výzkumu zjišťujeme potřebné informace a především konkrétní

data, na základě kterých můžeme hodnotit situaci lidí s postižením v různých oblastech života s porovnáním s ostatními.

Výkon volebního práva lidí s postižením

Úmluva zajišťuje lidem s postižením právo podílet se na politickém a veřejném životě ve stejném míře jako všichni ostatní. Omezení svéprávnosti neznamená automaticky nemožnost volit. K omezení volebního práva v současnosti dochází, jenom když to soud výslovně uvede v rozhodnutí rozsudku omezujícím svéprávnost. Nově chystaný volební zákon již v souladu s Úmluvou nedovoluje soudu omezit právo volit.

V návaznosti na volby do zastupitelstev obcí jsme zjišťovali, jestli volili i klienti a klientky domovů pro osoby se zdravotním postižením (DOZP), zejména ti, kteří jsou omezeni ve svéprávnosti. Navštívili jsme 7 zařízení, hovořili jsme s jejich pracovníky, klienty a studovali dokumentaci. Veškerá zjištění a doporučení k problematice výkonu volebního práva vyšly v souhrnné zprávě.

Volební právo klientů domovů pro osoby se zdravotním postižením je nezřídka porušováno:

- někteří klienti nemohli volit, i když nebyli ve volebním právu omezeni, někdy však naopak volili klienti, kteří v oblasti volebního práva omezeni toho času byli,
- seznamy voličů neodpovídaly aktuální právní úpravě.

Naše zjištění souvisejí s tím, že sociální pracovníci se obtížně orientují v rozsudcích o omezení svéprávnosti. Často jim také scházely aktuální rozsudky. Chybné informace, které zaměstnanci předali volebním orgánům, pak vedly k tomu, že volební seznamy neodpovídaly skutečnosti. K nápravě jsme doporučili zejména proškolovat personál a vést pečlivě dokumentaci.

Zařízení nenaplňují svou povinnost pomoci klientům při uplatňování volebního práva:

- některá zařízení klienty cíleně o volbách neinformují,
- zařízení nemají vytvořeny postupy a metodické materiály pro realizaci volebního práva,
- zařízení neposkytují individuální podporu těm klientům, kteří nejsou schopni číst, psát nebo volební lístek složit do obálky a vhodit ho do volební schránky.

Doporučila jsem mj. zařízením předávat informace klientům přístupnou formou, systematicky je vést k výkonu volebního práva, včetně nastavení přípravy k volbám jako osobního cíle klientů, a následně je individuálně podporovat při výkonu jejich práva.

Naplnění volebního práva nejen klientů DOZP, ale všech lidí s postižením, narušuje nedostatečná přístupnost informací a bariérovost volebních místností.

V návaznosti na výzkum jsme v souhrnné zprávě formulovali několik systematických doporučení orgánům veřejné moci k zajištění lepší přístupnosti informací o volbách pro všechny lidí, bez ohledu na míru a druh jejich postižení a k zajištění bezbariérovosti volebních místností. Také jsme doporučili lépe upravit pozici asistentů u voleb, ať již zákonem nebo metodickým pokynem, aby se těm, kdo to potřebují, dostalo v tomto ohledu podpory.

 Zpráva ochránce: sp. zn. 28/2019/OZP

Výzkum dostupnosti sociálních služeb pro děti s postižením a jejich rodiny

Domníváme se, že fungující a dostupné terénní a ambulantní sociální služby jsou pro setrvání dítěte s postižením v rodině nezbytné. Jde zejména o služby raná péče, pečovatelská služba, služba osobní asistence, odlehčovací služba (terénní a ambulantní) a sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi. V rámci monitrovací činnosti jsme se proto rozhodli provést výzkum ve věci terénních a ambulantních sociálních služeb, jejichž cílovou skupinou jsou děti s postižením a jejich rodiny. Výzkum se také blíže věnuje sociální službě raná péče, a to vzhledem k jejímu komplexnímu přístupu k dítěti s postižením a jeho rodině.

V přípravné fázi výzkumu jsme pracovali s [Analýzou situace rané péče v České republice za rok 2015](#) Nadačního fondu Avast a také s výzkumem veřejné ochránkyne práv ve věci Dostupnosti sociálních služeb pro osoby s poruchami autistického spektra (Výzkum ochránce: sp. zn. [45/2018/OZP](#)). Součástí příprav bylo i studium strategických dokumentů jednotlivých krajů z oblasti plánování rozvoje sociálních služeb. Za účelem ověření některých praktických aspektů této problematiky jsme také absolvovali rozhovory s vybranými odborníky z řad poskytovatelů sociální služby raná péče.

Výzkum proběhl formou on-line dotazníkového šetření od 28. června do 9. září roku 2019 mezi dvěma

skupinami respondentů: kraji a poskytovateli sociálních služeb raná péče.

Nejdůležitější zjištění:

1/ V roce 2018 odmítli poskytovatelé rané péče z důvodu nedostatečné kapacity celou čtvrtinu (25 %) žádostí o poskytování služby, v prvním čtvrtletí roku 2019 pak dokonce více než třetiny žádostí (36 %). Nejvyšší poměr odmítnutých zájemců (zpravidla více než polovinu) vykazovali poskytovatelé v Praze, Jihomoravském kraji a Středočeském kraji. Z ohledu cílové skupiny uvedli nejvíce odmítnutých zájemců poskytovatelé se specializací na rodiny s dětmi s poruchou autistického spektra (přibližně polovina všech zájemců).

2/ Téměř tři čtvrtiny poskytovatelů (26 z 38) vedly pořadník zájemců o poskytování rané péče. K 31. 12. 2018 evidovali celkem 422 rodin, k 31. 3. 2019 jich bylo 358. Nejkritičtější situace panovala v Praze a v Jihomoravském kraji (více než 100 čekatelů) a u poskytovatelů, kteří pracují s rodinami s dětmi s PAS a dále poskytovatelů se specializací na nejširší cílovou skupinu (mentální postižení, PAS, tělesné postižení, kombinované postižení).

3/ Průměrnou čekací dobu delší než 210 dnů uváděli poskytovatelé ve Středočeském kraji, Jihomoravském kraji a v Praze.

4/ Nejdelší průměrné čekací doby (více než 210 dnů) měli v roce 2018 dva poskytovatelé, kteří se zaměřují na rodiny s dětmi s PAS, případně v kombinaci s dalším postižením.

5/ Navýšení počtu intervencí by ocenili všichni poskytovatelé rané péče působící v Praze a většina poskytovatelů v Plzeňském, Středočeském a Ústeckém kraji. Při pohledu na poskytovatele z hlediska jejich specializace se jedná o ty, kteří se specializují na práci s rodinami s dětmi s PAS a poskytovatelé zaměřující se na rodiny s dětmi se sluchovým postižením.

6/ Pouze polovina krajů (7 ze 14) zapojovala do tvorby střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb uživatele bez pracovně-právních vztahů s poskytovateli sociálních služeb.

7/ Ve třech krajích (Jihomoravský kraj, Kraj Vysočina a Olomoucký kraj) museli poskytovatelé požádat

o zařazení do krajské sítě sociálních služeb pro rok 2019 nejpozději na konci února 2018, tedy deset měsíců před začátkem roku 2019.

8/ Téměř třetina krajů (29 %) neumožňovala navýšení jednotek (lůžek či úvazků v přímé péči) poskytovatelům zařazeným do krajské sítě sociálních služeb v průběhu roku 2019.

9/ Tři kraje (Jihomoravský, Liberecký a Olomoucký kraj) nedisponují nástrojem, který jim umožní zajistit místní a časovou dostupnost sociálních služeb v přiměřeném časovém horizontu.

Výzkumná zpráva bude vydána na počátku roku 2020. Na jejím podkladě proběhnou pracovní setkání s respondenty, na která naváže vydání doporučení. Přimárním cílem výzkumu sice byla potřeba zmapovat danou oblast v rámci monitorovací činnosti, doufáme však, že popis některých problémových oblastí a především další diskuze nad tématem či realizace následných doporučení dále zlepší postavení dětí s postižením a jejich rodin v České republice.

Výzkum k pracovní rehabilitaci a odborným pracovním skupinám

Praxe kontaktních pracovišť při poskytování pracovní rehabilitace by měla být sjednocena. Odborné pracovní skupiny by se měly skládat i z lidí s postižením.

V rámci výzkumu jsme mapovali otázku pracovní rehabilitace. Konkrétně jsme se zabývali odbornými pracovními skupinami, které se podílejí na posuzování žádostí o pracovní rehabilitaci. Zajímala nás složení těchto pracovních skupin, způsob jejich ustanovení, způsob rozhodování, možnost zájemců o pracovní rehabilitaci účastnit se jednání odborné pracovní skupiny aj. Metodou výzkumu bylo elektronické dotazníkové šetření, v rámci kterého jsme osloви všechna kontaktní pracoviště Úřadu práce ČR, jichž je celkem 84 v České republice. Návratnost dotazníku byla 100%.

Zjistili jsme, že:

- praxe kontaktních pracovišť Úřadu práce ČR při poskytování pracovní rehabilitace není sjednocená,
- složení odborných pracovních skupin neodpovídá zákonu o zaměstnanosti,
- celkové zastoupení lidí s postižením v odborných pracovních skupinách je malé,
- členství v odborných pracovních skupinách není nízкým motivováno,
- administrativní zátěž spojená s poskytováním pracovní rehabilitace je vysoká.

O výsledcích výzkumu jsme informovali Generální ředitelství úřadu práce a vyzvali jej ke zlepšení situace.

Výzkum k zaměstnávání lidí s postižením ve veřejném sektoru

V rámci článku 27 Úmluvy jsme provedli výzkum zaměřený na zmapování podmínek a překážek zaměstnávání lidí s postižením ve veřejném sektoru. Veřejná správa by totiž měla jít při vytváření odpovídajících pracovních podmínek zaměstnancům s postižením příkladem.

Prostřednictvím dotazníkového sběru dat a osobních rozhovorů, jsme chtěli získat konkrétnější představu o zkušenostech a poznatkách z praxe, přístupech k otázce zaměstnávání lidí s postižením, o samotné přístupnosti pracovišť, konkrétním uplatnění lidí s postižením na specifických pracovních pozicích ve veřejném sektoru a také o možnostech poskytování přiměřených úprav. Adresáty dotazníku byla všechna ministerstva České republiky, krajské úřady a organizační složky státu.

Sběr dat probíhal v období září až prosinec 2019. Výsledky výzkumu poukazují především na to, že:

Praxe jednotlivých úřadů se výrazně liší

Způsob plnění zákonem stanoveného povinného podílu je v rámci jednotlivých úřadů velmi odlišný. Jsou úřady, které lidí s postižením zaměstnávají v minimální míře a problematiku žádným způsobem neřeší. Další úřady se snaží vyhnout sankci v podobě odvodu do státního rozpočtu a plnění povinného podílu si hlídají většinou kombinací zaměstnávání lidí s postižením a odebírání výrobků a služeb. Posledním typem jsou úřady, které mají se zaměstnanci z řad OZP zkušenosti a formou určitých strategií přirozeně překračují čtyřprocentní povinný podíl.

Lidé s vážnějším pracovním omezením nejsou ve veřejné správě zaměstnáváni

Mezi zaměstnanci z řad lidí s postižením působících ve veřejné správě lze nalézt pracovníky, kterým byla přiznána invalidita od I. až po III. stupeň. V případě

vyššího stupně se však většinou jedná o dietní omezení, onkologická onemocnění a omezenou mobilitu. Lidé se zrakovým, sluchovým nebo mentálním postižením se ve veřejné správě téměř neobjevují a ani se nehlásí do výběrových řízení. Úřady je samy aktivně nevyhledávají, a to ani v případě nedostatku pracovních sil a dlouhodobě neobsazených pozic.

Systém není připraven na začlenění lidí s omezenou pracovní výkonností

Úřady veřejné správy jsou velmi omezeny v možnostech flexibilního přístupu ke svým zaměstnancům. Systemizace jim udává jasnou strukturu a počet pracovních míst, která mají k výkonu své činnosti k dispozici. Negativně se to odráží v možnostech vycházet vstříc požadavkům na snižování pracovních úvazků, jejich dělení nebo naopak vytváření nových pracovních míst pro OZP. Omezujícím faktorem je také častá nemožnost stavebních úprav z důvodu nájemních vztahů k budovám, v nichž úřady sídlí.

Princip odvodu do státního rozpočtu není pro orgány veřejné správy funkční

Sankční mechanismus odvodu do státního rozpočtu, jako náhrady za nezaměstnávání OZP, není pro některé

úřady motivující. Na jedné straně spektra jsou úřady, které si důsledně hlídají, aby se nutnosti platby odvodu vyhnuly, jelikož by to negativně ovlivňovalo jejich rozpočet. Na opačné straně jsou (obvykle větší) úřady, u nichž výše odvodů dosahuje řádu miliónů korun. Problematickým aspektem je také fakt, že se jedná pouze o převod peněz mezi jednotlivými kapitolami státního rozpočtu a motivační efekt se tak zcela vytrácí.

Příspěvky aktivní politiky zaměstnanosti, ani příspěvky zaměstnávání lidí s postižením nejsou určeny pro orgány veřejné správy

Zákon v ustanovení § 107 odst. 2 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, v aktuálním znění, vylučuje možnost poskytnout příspěvky na zaměstnávání lidí s postižením a příspěvky aktivní politiky zaměstnanosti organizačním složkám státu a státním příspěvkovým organizacím. Orgány veřejné správy nemají k dispozici finanční rezervy pro přizpůsobení pracovišť, úvazků, ani na jiné přiměřené úpravy, které by jim umožnily lidí s postižením zaměstnávat. Stát tedy vůči orgánům veřejné správy nastavuje systém pouze sankčně, aniž by jim poskytl pro zaměstnávání lidí s postižením adekvátní podporu.

Výzkum mapující některé aspekty života klientů v domovech pro osoby se zdravotním postižením

Od září do prosince 2019 jsme mapovali situaci v domovech pro osoby se zdravotním postižením ve vybraných oblastech (zaměstnávání, zajištění zdravotní péče a další). Navázali jsme přitom na poznatky získané z předchozí série návštěv v zářízeních sociálních služeb typu domovy pro osoby se zdravotním postižením.

Prostřednictvím elektronického dotazníku jsme osloви přes dvě stě domovů pro osoby se zdravotním

postižením s cílem vyhodnotit, s jakými problémy se musí poskytovatelé tohoto typu služby v daných oblastech potýkat a jaké změny je potřeba udělat, aby se situace zlepšila.

Zveřejnění výzkumné zprávy je plánováno na první pololetí 2020.

Výzkum týkající se rozhodování soudů v oblasti podpůrných opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat

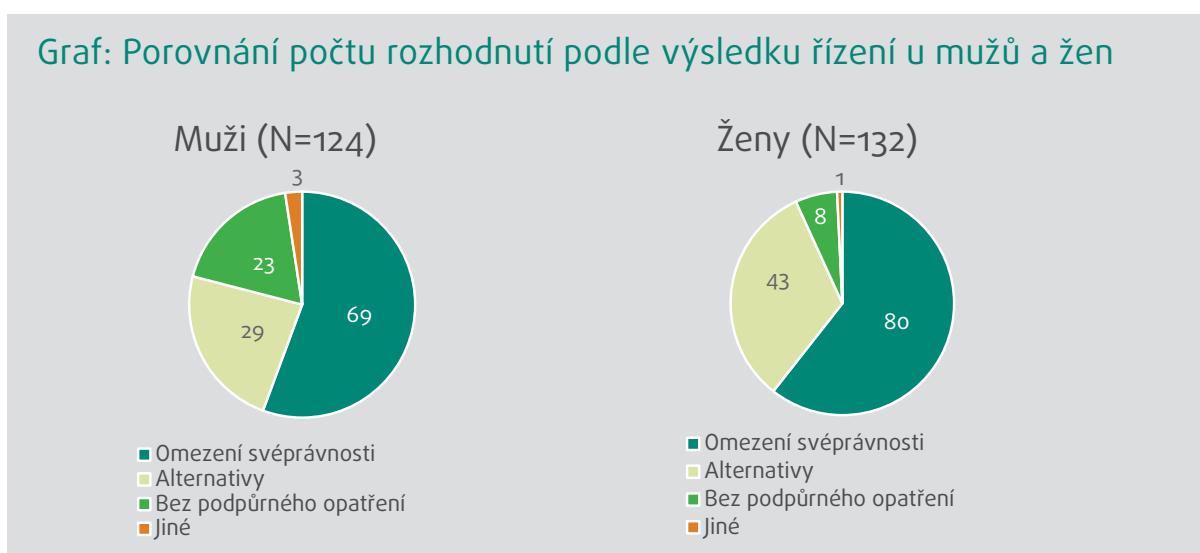
V souvislosti s monitorováním naplňování článku 12 Úmluvy (rovnost před zákonem) jsme provedli výzkum zaměřený na řízení o omezení svéprávnosti a využívání jiných podpůrných opatření dle občanského zákoníku. Vyžádali jsme si celkem 256 rozhodnutí od všech

okresních soudů a podrobně jsme je analyzovali podle předem určených kritérií. Sledovali jsme nejen výsledek řízení, ale také například kdo řízení inicioval, jaké osoby se jej účastnily a jaké všechny důkazy soudy provedly. Zjistili jsme, že soudy stále preferují omezení

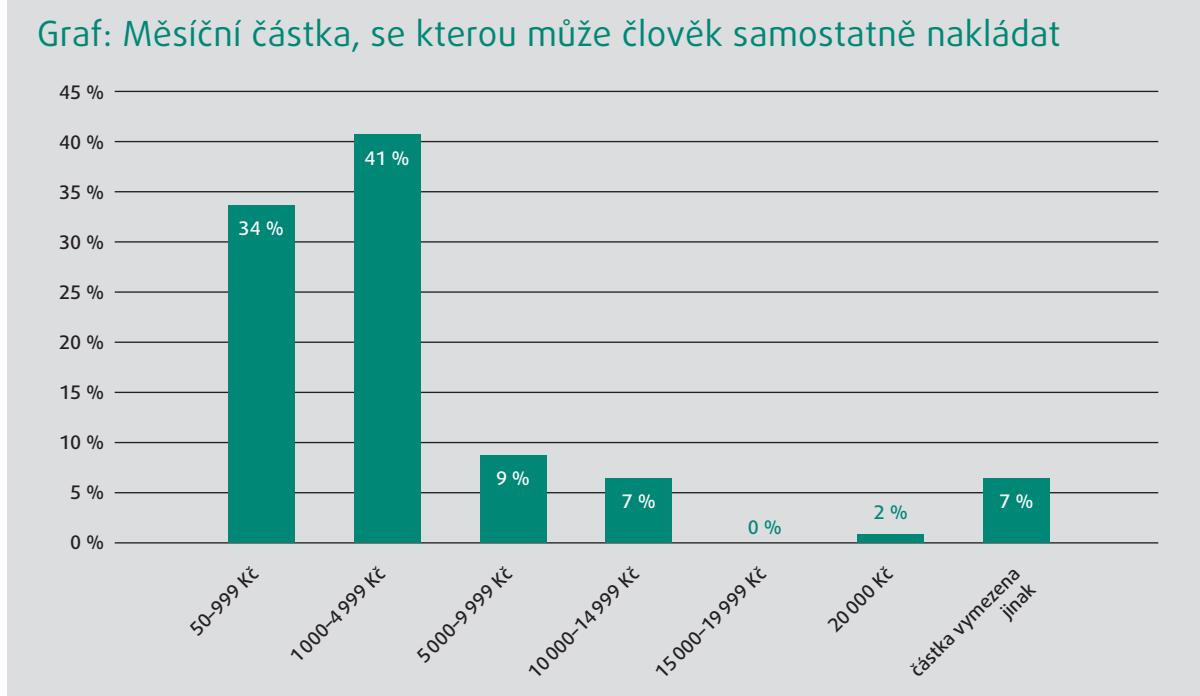
svéprávnosti před alternativami. I když právní úprava vyžaduje individuální posouzení schopnosti člověka, až 40 % rozsudků bylo koncipováno souhrnně, tedy rozhodnutí zasáhlo do všech oblastí právního jednání. Ve všech případech pak soudy omezily člověka v na-kládání s majetkem a až u 90 % případů se omezení

týkalo také rozhodování o zdravotních službách. Více než 70 % lidí bylo omezeno také ve výkonu volebního práva. I když soudy využívaly i jiné důkazy, v 9 z 10 případů soud rozhodl podle návrhu znalce z oblasti psychiatrie.

Graf: Porovnání počtu rozhodnutí podle výsledku řízení u mužů a žen

Graf: Měsíční částka, se kterou může člověk samostatně nakládat

Průzkum stavu deinstitucionalizace a transformace sociálních služeb

Zahájili jsme průzkum, který mapuje, v jaké fázi se nachází proces deinstitucionalizace a transformace pobytových sociálních služeb ve služby komunitní. Za tímto účelem jsme osloвили kraje a také Ministerstvo práce a sociálních věcí. Chceme zjistit, kolik zařízení v ČR začalo proces deinstitucionalizace, kolika lidí se reálně týká, jak je proces finančně a personálně zajištěn. Budeme tak schopni určit, jestli deinstitucionalizace patří

k prioritám státu a krajů. Výzkum by měl ukázat, do jaké míry jsou naplněny závazky vyplývající z článku 19 Úmluvy (nezávislý způsob života a zapojení do společnosti), ale také povinnosti stanovené zákonem o sociálních službách, kdy musí být potřebná podpora a péče zajištěna v co nejméně restriktivním prostředí a směřovat k maximálnímu rozvoji samostatnosti.

Výzkum přístupnosti vlakové přepravy pro lidi používající vozík

Prostřednictvím výzkumu jsme ověřovali, jestli jsou dostatečné podmínky pro vlakovou přepravu lidí používající vozík. Zaměřili jsme se jednak na to, jak jsou přístupné stavby vlakové přepravy (nádraží, zastávky), a dále jsme se zajímali o to, jak jsou přístupné vlakové soupravy jednotlivých přepravců působících v České republice, konkrétně pak, jestli jsou dveře vlakových souprav dostatečně široké pro elektrický vozík. V rámci výzkumu jsme částečně mapovali také přístupnost informací o vlakové přepravě.

Zjistili jsme, že:

- Bezbariérový přístup na všechna nástupiště je zajištěn v 504 stanicích/zastávkách, což představuje 20 % z celkového počtu.
- Alespoň jedno nástupiště je přístupné ve 112 stanicích/zastávkách, tedy ve 4 % z celkového počtu.
- Bezbariérový přístup do budovy stanice/zastávky se nachází ve 452 případech, což představuje 18 % z celkového počtu.
- Bezbariérový přístup do budovy a dále k pokladnám deklaruje SŽDC celkem na 140 stanicích/zastávkách, tedy v 5 % z celkového počtu.
- Poskytovatelé železniční přepravy na území České republiky umožňují ve většině případů uzpůsobením

vozů přepravu lidí používajících elektrický vozík. Pouze jeden přepravce nikoliv.

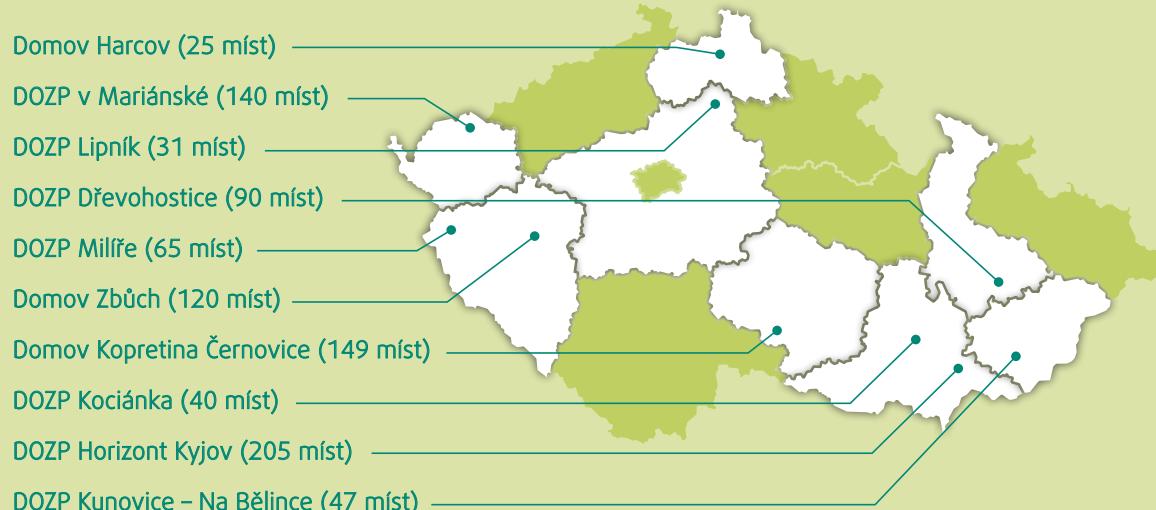
- Chybí právní nástroj, který by umožnil účinné vynucení zpřístupnění vozů registrovaných a schválených před 1. červencem 2008
- Při poskytování informací o možnostech přepravy lidí používajících vozík, nejsou přepravci dostatečně citliví v rámci používané terminologie.

Směrem k Ministerstvu dopravy, drážnímu úřadu a přepravcům jsme formulovali doporučení pro celkové zlepšení situace. Chceme, aby:

- byla omezena povinnost objednávat si přepravu s vozíkem předem,
- byla posílena informovanost cestujících s postižením o jejich právech,
- bylo zavedeno vynutitelné opatření k přístupnosti vlaků vyrobených před 1. červencem 2008,
- byla zajištěna přístupnost v menších městech a venkovských oblastech,
- všechny subjekty používaly citlivější jazyk a terminologii směrem k lidem s postižením.

4. Monitorovací návštěvy

Návštěvy jsme provedli v těchto zařízeních:

V průběhu letošního roku tým právníček a právníků Kanceláře veřejné ochránkyne práv a externích odborníků neohlášeně navštívil deset domovů pro osoby se zdravotním postižením. Domovy byly vybrány podle cílové skupiny tak, aby mezi klienty byly také děti.

Cílem návštěv bylo ověřit, jakým způsobem se daná sociální služba podílí na vzdělávání dětských i dospělých klientů, jaká jsou specifika poskytování služby u dětského klienta, jak služba zajišťuje svým klientům zdravotní služby (a to z vlastních zdrojů nebo od externích subjektů), a do jaké míry daná služba podporuje klienty v realizaci jejich práva na nezávislý život.

Návštěvy domovů trvaly vždy dva až tři dny a zahrnovaly prohlídku domovů, pozorování místního dění,

rozhovory se zaměstnanci a klienty a studium dokumentace.

Každý z navštívených domovů obdrží zprávu s individuálními poznatky z návštěvy a doporučeními pro zlepšení poskytované péče. Vedoucí domovů budou v únoru 2020 pozváni na kulatý stůl k diskuzi o systémových problémech, kterým poskytovatelé tohoto typu služby čelí. Poznatky z navštívených zařízení a výstupy z kulatého stolu pak budou společně s výsledky navazujícího výzkumu mapujícího život klientů a klientek domovů pro osoby se zdravotním postižením (viz kapitola 3, str. 13) zahrnuty do souhrnné zprávy o domovech pro osoby se zdravotním postižením. Souhrnná zpráva by měla být zveřejněna v první polovině roku 2020.

»»»»» 5. Spolupráce s lidmi s postižením a jejich organizacemi

V průběhu roku 2019 jsme pracovali na prohloubení spolupráce s organizacemi lidí se zdravotním postižením a s organizacemi, které hájí jejich práva.

V červnu a listopadu jsme uspořádali **společná setkání** za účasti vždy více než padesáti zástupců různých organizací. Na prvním jsme zjišťovali, jaké formy spolupráce s ochránkyní považují přítomní zástupci organizací za vhodné a přínosné pro společné zlepšování situace lidí se zdravotním postižením ve společnosti. Prostor byl dán také individuálním podnětům a diskuzi nad tématy z oblasti práv lidí s postižením.

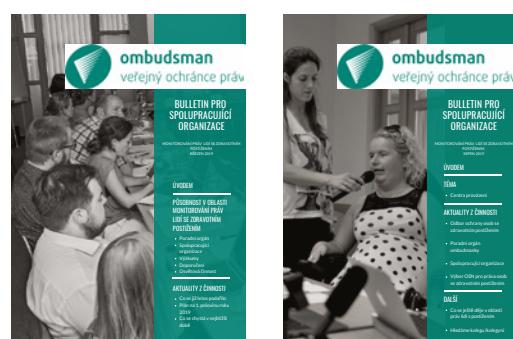
Druhé setkání už bylo tematicky zaměřené, a to na fungování organizací lidí se zdravotním postižením v mezinárodním a evropském prostoru a na možnost využití činnosti těchto organizací při hájení práv lidí s postižením v České republice. Účastníci opět přicházeli s individuálními podněty a společně jsme diskutovali o aktuální situaci lidí se zdravotním postižením v České republice.

Podněty z obou setkání jsme po celý rok průběžně využívali v naší činnosti, řada z nich také podnítila volbu aktivit a témat, kterými se budeme zabývat v dalším roce.

Podněty spolupracujících organizací

S organizacemi lidí s postižením jsme také realizovali několik **společných osvětových kampaní** (divadelní představení a autorské čtení ke Světovému dni Downova syndromu či happening k volbám do Evropského parlamentu a další), předávali si vzájemně zkušenosť (například při setkání k předávání zkušeností chráněných bydlení a domovů pro osoby se zdravotním postižením s transformací a přechodem lidí do normálního života) nebo jsme se s nimi radili o vhodných řešení konkrétních systémových problémů (například v otázkách sexuality lidí s postižením). Jednotlivé spolupracující organizace jsme také podle jejich zaměření oslovovali při tvorbě různých informačních materiálů o právech lidí s postižením nebo při připomínkování právních předpisů.

Abychom udržovali se spolupracujícími organizacemi aktivní komunikaci, stejně jako v loňském roce jsme vydávali **elektronický bulletin**. Ve dvou číslech, která vyšla v březnu a srpnu, jsme kromě informování o naší činnosti vyzývali organizace k účasti na různých akcích a dalších aktivitách ochránkyně v oblasti monitorování práv lidí s postižením.

 <http://bit.ly/informacni-bulletin>

V roce 2019 proběhla tři **setkání s lidmi s psychosociálním postižením** a s organizacemi zabývajícími se ochranou jejich práv. Diskutovali jsme o tématu právní pomoci pro pacienty psychiatrických nemocnic, či o systematických návštěvách prováděných odborem dohledu nad omezováním osobní svobody Kanceláře veřejného ochránce práv. Podněty účastníků pro zlepšení právního postavení lidí s psychosociálním postižením využijeme v naší další činnosti. V rámci společné práce této skupiny vznikly také materiály shrnující základní úkoly v rámci monitorování a rovněž základní práva pacienta v psychiatrické nemocnici a související otázky.

 Monitorování práv pacientů v psychiatrických nemocnicích – setkání 20. 9. 2019

 Informovanost a přístup k právní pomoci – setkání 7. 6. 2019

»»»»» 6. Spolupráce s Výborem OSN pro práva osob se zdravotním postižením

Podněty k Seznamu otázek (List of Issues)

V únoru 2019 zaslala ochránkyně Výborem OSN pro práva osob se zdravotním postižením podněty k vytvoření tzv. Seznamu otázek pro Českou republiku. Jednalo se o přehled konkrétních témat a problémů v oblasti práv lidí s postižením v České republice, který jsme sestavili na základě vlastních poznatků a také ve spolupráci s organizacemi lidí s postižením.

Například v oblasti přístupnosti jsme upozornili Výbor OSN na to, že neexistují veřejně dostupné informace o přístupnosti veřejných budov a služeb nebo že český právní řád dosud výslovně neupravuje status ani podmínky výcviku psů určených pro doprovod lidí s postižením.

V návaznosti na čl. 12 Úmluvy, který garantuje plnou svéprávnost lidí s postižením, jsme Výbor OSN informovali, že Česká republika nadále umožňuje omezení svéprávnosti. To je navíc ze strany soudů využíváno výrazně častěji než jiná, méně omezující podpůrná opatření, jako je zastoupení členem domácnosti nebo ná pomoc při rozhodování.

Výboru OSN jsme rovněž navrhli, aby ověřil, jakým způsobem hodlá Česká republika zajistit faktickou dostupnost sociálních služeb (zejména služeb terénních a ambulantních) tak, aby lidé s postižením mohli vést co nejsamostatnější život mimo instituce. V oblasti vzdělávání jsme poukázali na skutečnost, že stále není vyřešeno poskytování výkonů zdravotní péče (např. podávání léků, inzulinu aj.) ve školách.

Výbor OSN naše podněty v tzv. Seznamu otázek (List of Issues) pro Českou republiku zohlednil a zveřejnil ho na svých webových stránkách dne 29. dubna 2019. Česká republika je povinna vypracovat na základě

Seznamu otázek písemnou zprávu a předložit ji Výboru OSN nejpozději v dubnu 2020.

 [Podněty pro Výbor OSN](#)

Dotazník zvláštní zpravodajky pro práva lidí s postižením při OSN k právům seniorů s postižením

Pro zvláštní zpravodajku OSN jsme připravili přehled právní úpravy a informace o situaci lidí s postižením v seniorském věku. Upozornili jsme zejména na situaci seniorů žijících v pobytových sociálních službách a na dřívější poznatky ochránkyně ze série systematických návštěv těchto zařízení. Popsali jsme systém omezování svéprávnosti, kdy Česká republika stále zcela nenaplňuje čl. 12 Úmluvy (rovnost před zákonem) a umožňuje zásah do svéprávnosti. V rámci odpovědi zvláštní zpravodajce jsme také rozvedli situaci v České republice v dostupnosti zdravotních služeb, zejména pokud mají být poskytovány v domácím prostředí. V neposlední řadě jsme zdůraznili nedostatečnou kapacitu ambulantních a terénních služeb, za jejichž podpory by senioři mohli zůstat a žít v domácím prostředí namísto ústavů.

Dotazník zvláštní zpravodajky pro práva lidí s postižením při OSN k právům lidí s postižením a k bioetice

Zvláštní zpravodajka OSN pro práva osob se zdravotním postižením Catalina Devandas Aguilar připravuje studii Bioetika a zdravotní postižení. Na její žádost jsme jí poskytli informace o situaci v České republice, mimo jiné o právní úpravě, dostupnosti a praxi v oblasti prenatální diagnostiky, interrupcí z důvodu postižení a experimentální léčby lidí s postižením.

»»»»» 7. Spolupráce s dalšími mezinárodními subjekty – spolupráce s ENHRI

Na mezinárodní úrovni jsme se aktivně zapojili do činnosti Evropské sítě národních lidskoprávních organizací

(European Network of National Human Rights Institutions), jejíž je ochránkyně členkou.

Tvorba přehledu aktivit Evropské unie vhodných pro prezentaci problematiky lidí s postižením

Aktivně jsme se zapojili do vyhledávání aktivit a procesů odehrávajících se na úrovni EU, do kterých by se tato evropská síť mohla zapojit, a ovlivnit tak situaci lidí s postižením i v evropském prostředí. Námi vysledované možnosti zapojení byly následně kolegy z Finska prezentovány členům evropské sítě v rámci jejího květnového setkání pracovní skupiny k implementaci

Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením, které se konalo v Bruselu. Doporučovali jsme například, jak efektivně kontaktovat nové poslance Evropského parlamentu ve věci práv lidí s postižením, jak sledovat zákonodárný proces Evropského parlamentu, případně jak do něj vstupovat

Kompendium k článku 12 Úmluvy

Spolupracovali jsme na vytvoření souhrnného materiálu týkajícího se dobré praxe v oblasti naplňování článku 12 Úmluvy (rovnost před zákonem), který připravila pracovní skupina Evropské sítě lidskoprávních mechanismů (ENHRI) ve spolupráci s organizací Mental Health Europe. Materiál obsahuje popis konkrétních právních úprav vybraných evropských států, jakož

i zkušenosti s praktickým uplatněním nové legislativy ve smyslu článku 12. V souvislosti se zpracováním materiálu jsme se také setkali s kolegy z kanceláře Ombudsmanů Rakouska, kteří nám představili fungování nových institutů podpory v jejich zemi. Materiál by měl být zveřejněn začátkem roku 2020.

Inspirujeme se zahraniční praxí

Při monitorování práv lidí s postižením a jejich aktivním zapojováním do této činnosti, zejména při přípravě zprávy pro Výbor OSN, se chceme inspirovat zkušenostmi ostatních monitorovacích orgánů. Oslovili jsme proto ENHRI s žádostí o spolupráci a jejím prostřednictví rozeslali členům elektronický dotazník. Naším

cílem je zjistit, jakým způsobem naše evropské pročlenky plní své povinnosti. V současnosti jsme těchto 42 partnerů osloви s dotazy zaměřenými na fungování poradního orgánu a na vykonávání návštěv zařízení, kde dlouhodobě žijí lidé s postižením. Do budoucna plánujeme pokračovat v dalších oblastech.

»»»»» 8. Osvětové aktivity

Konference

- S příspěvkem „**Osoby se zdravotním postižením jako nová menšina?**“ jsme se v únoru zúčastnili konference pořádané Právnickou fakultou Univerzity Karlovy. Zaměřili jsme se na to, jak se společnost staví k lidem s postižením a zda jsou tito lidé ve znevýhodněném společenském postavení, což může být typickým znakem menšiny. V příspěvku jsme konstatovali, že společenské vnímání lidi s postižením se vyvíjí a je důležité ho měnit tak, aby se k lidem s postižením nepřistupovalo jako k menšině.
- Aktivně jsme vystoupili na konferenci „**Vzdělávání, zaměstnávání a spolkový život neslyšících**“ organizované v rámci oslav 100. výročí založení Masarykovy univerzity a spolkové činnosti neslyšících v Brně. Náš příspěvek byl průzezem lidskými právy uvedenými v Úmluvě o právech osob se zdravotním postižením, které se týkají i lidí se sluchovým postižením.
- Začátkem listopadu jsme navštívili akce konané v rámci veletrhu rehabilitačních, kompenzačních, protetických a ortopedických pomůcek Rehaprotex 2019. Načerpalí jsme zde zajímavé informace a nechali se inspirovat novinkami. V rámci veletrhu jsme se zúčastnili tiskové konference k přístupnosti vlastkové dopravy, kterou pořádala Národní rada osob se zdravotním postižením ČR, z. s., a navštívili jsme také seminář „Rodinný život, intimita a sexualita osob se zdravotním postižením“ připravený Ministerstvem práce a sociálních věcí.
- V listopadu jsme se na pražském výstavišti účastnili třídenního The Prague Educational Festival

(<https://www.pref.cz/>). Vyslechli jsme řadu zajímavých příspěvků a účastníci se debat týkajících se například školské politiky státu, inkluze a integrace, budoucnosti vzdělávání či potřebných změn v systému. Zapojili jsme se také do několika z mnoha nabízených workshopů.

- Dne 1. listopadu 2019 jsme uspořádali konferenci **Deset let s Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením** u příležitosti desátého výročí ratifikace

Úmluvy Českou republikou. Společně s účastníky jsme se zamýšleli nad tím, jak Úmluva proměnila život lidí s postižením v České republice, a co je ještě zapotřebí k naplnění práv lidí s postižením v oblasti přístupnosti veřejné správy, výrobků a služeb nebo práce a zaměstnání na běžném trhu práce. V závěrečné části konference zazněly inspirativní příběhy lidí s postižením, které spojovala myšlenka, že o svá práva a účinnější zapojení do společnosti musí bojovat především sami lidé s postižením.

Kulaté stoly

Kulatý stůl na téma Uvolňování žáků a studentů s postižením z tělesné výchovy

Uspořádali jsme kulatý stůl zaměřený na problematiku osvobození žáků a studentů s postižením z tělesné výchovy. Hlavním cílem bylo získat poznatky odborné veřejnosti o stávající praxi, prodiskutovat možná řešení situace a následně formulovat doporučení, aby mohli být žáci s postižením zapojeni do všech aktivit a předmětů školy.

Kulatý stůl k výzkumu dostupnosti zubní péče pro lidi s mentálním postižením a lidi s poruchou autistického spektra

Společně s odborem rovného zacházení jsme v roce 2018 realizovali výzkum zaměřený na poskytování zubní péče v celkové anestezii lidem s mentálním postižením a poruchami autistického spektra.

Zjistili jsme, že děti i dospělí s mentálním postižením a poruchami autistického spektra, kteří musejí

z důvodu postižení podstoupit ošetření zubů v celkové anestezii, čekají na výkon průměrně čtyři měsíce, v některých regionech však i déle než rok. Jednotlivá pracoviště také uplatňují různá kritéria pro takové ošetření a liší se i úhrady za ošetření. Dále jsme zjistili, že až na výjimky si pacienti oficiálně nestěžují na délku čekacích dob či jiné aspekty poskytování péče na oslovených pracovištích a že neexistuje ucelený systém vzdělávání zubních lékařů o speciálních potřebách pacientů s mentálním postižením či poruchami autistického spektra při poskytování péče.

Na základě výsledků výzkumu jsme formulovali soubor doporučení pro ústřední orgány státní správy, Českou stomatologickou komoru, zdravotní pojišťovny a další klíčové subjekty.

V návaznosti na výzkum jsme dne 28. února 2019 uspořádali kulatý stůl a diskutovali o jednotlivých doporučeních s jejich adresáty. Ze společného jednání vyplynulo následující:

- Je potřeba vymezit specializovaná pracoviště, která budou poskytovat ošetření zubních kazů v celkové anestezii.
- Ministerstvo zdravotnictví přislíbilo, že vytvoří postupy pro poskytování zubní péče lidem s postižením.
- Ministerstvo zdravotnictví bude iniciovat zpřesnění pravidel pro úhradu těchto úkonů ze zdravotního pojištění.
- Zdravotní pojišťovny informovaly, že se rozhodly navýšit zubním lékařům a nemocnicím úhrady za ošetření lidí s postižením.

Ještě před zahájením kulatého stolu obdržela ochránkyně písemné sdělení od prezidenta České stomatologické komory (ČSK) doc. MUDr. Romana Šmuclera k opatřením, na kterých se dohodla ČSK se zdravotními pojišťovnami. Jejich cílem je zajistit, aby většinu dětí, ať už s mentálním postižením, poruchou autistického

spektra, či úzkostných dětí, bylo možné ošetřit přímo v ordinaci v tzv. sedaci pomocí ambulantně podaných léků. Tento úkon by měl být nově hrazen ze zdravotního pojištění. Dále ČSK vede se zdravotními pojišťovnami jednání o vytvoření sítě zařízení, ve kterých se bude provádět tzv. jednodenní chirurgie v oboru zubní péče.

Opatření by měla zlepšit dostupnost zubní péče pro lidi s mentálním postižením a poruchami autistického spektra.

Výzkum ochránce: sp. zn. 51/2017/DIS

Kulatý stůl k výsledkům šetření výkonu volebního práva u klientů domovu pro osoby se zdravotním postižením

Dne 10. 4. jsme uspořádali kulatý stůl se zástupci Domovů pro osoby se zdravotním postižením, které zaměstnanci kanceláře navštívili v říjnu předchozího roku. Poukázali jsme na některé systémové nedostatky při výkonu volebního práva lidí s postižením, jakž i na dobrou praxi při podpoře klientů pobytových sociálních služeb při hlasování ve volbách. Kulatého stolu se také zúčastnili zástupci Ministerstva vnitra, Ministerstva práce a sociálních věcí a organizací Skok do života a Společnost pro podporu lidí s mentálním postižením v ČR, které se věnují tvorbě přístupných informačních materiálů a přímo podpoře lidí žijících v přirozeném prostředí.

Kulatý stůl k tématu sexuality lidí s postižením

V červnu jsme uspořádali kulatý stůl na téma „Aktuální otázky sexuality lidí s postižením“. Akce se účastnili nejen odborníci na dané téma, ale také lidé s osobní zkušeností. Příspěvky účastníků se týkaly různých oblastí, jako je role a činnost sexuálních důvěrníků, právní rámec sexuální asistence nebo otázky výkonu opatrovnického v souvislosti se sexualitou člověka, který je opatrníkem podporován. Účastníci mezi sebou také sdíleli reálné zkušenosti ze života lidí s postižením.

Přednášky, semináře, vzdělávání veřejné správy

- Ve spolupráci s pacientskou organizací SMÁCI, z.s., která podporuje lidi se spinální svalovou atrofií, jsme organizovali webinář na téma „**Úmluva o právech osob se zdravotním postižením a monitorovací činnost veřejné ochránkyně práv**“. Účastníci webináře mohli na svých počítačích kromě poslechu přednášky sledovat související prezentaci a rovněž sami aktivně vstupovat do diskuze. Výhodou této formy

vzdělávání je to, že se jej může účastnit kdokoli i z domova, stačí jen připojení na internet a počítač. Této možnosti využilo 25 rodin.

- Osvěta k právům pro lidi s postižením **se musí týkat i dětí s postižením**, proto jsme přednášeli pro děti se sluchovým postižením ze tří států – České republiky, Litvy a Lotyšska. Děti měly možnost se

seznamit s působností veřejného ochránce práv, a dále se svými právy z pohledu Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

- Rakousko před dvěma lety přijalo novou právní úpravu týkající se podpory dospělých osob v rozhodování a tato nová úprava je v mnohem pokroková (jejím hlavním cílem je zachování principu Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením „nic o nás bez nás“). Vypravili jsme se proto v listopadu do sídla rakouských ombudsmanů (Volksanwaltschaft) podrobněji se s ní seznámit. Zajímalo nás, jak v praxi podpora rozhodování v Rakousku funguje a co z dobré praxe, kterou nová úprava přináší, by mohlo být využito v České republice.
- S kolegy z odboru dohledu nad omezováním osobní svobody jsme prezentovali naše poznatky z návštěv domovů pro osoby se zdravotním postižením například v rámci odborné konference Zdravotní postižení v kontextu sociální práce pořádané Cyrilometodějskou teologickou fakultou či studentům Fakulty sociální studií MU v Brně v rámci výuky předmětu zaměřeného na získávání dat v obtížně dostupných populacích.
- Účastnili jsme se metodického dne Ministerstva práce a sociálních věcí na téma Partnerské vztahy, intimita a sexuality klientů pobytových sociálních služeb. Na této akci jsme prezentovali zjištění z návštěv domovů pro osoby se zdravotním postižením týkající se rodinného života a sexuality klientů těchto zařízení. Metodický den byl určen zástupcům poskytovatelů sociálních služeb a také pracovníkům měst a obcí.
- Společně s několika akademiky, politiky, zástupci některých krajů, lidmi s postižením nebo také ředitelem pobytové sociální služby v transformaci jsme se účastnili panelové diskuse k tématu deinstitucionalizace v České republice. Konala se v rámci Festivalu demokracie při příležitosti výročí 30 let od sametové revoluce. Cílem debaty bylo zmapovat českou situaci, ukázat kořeny českého institucionalismu a odhalit příčiny stagnace procesu deinstitucionalizace v České republice. Shrnuti jsme v diskuzi, jakým aktivitám dotýkajícím se tématu deinstitucionalizace se věnujeme - např. provádění systematických návštěv pobytových sociálních služeb nebo provádění výzkumu mapujícího určité aspekty života klientů v domovech pro osoby se zdravotním postižením.
- Školili jsme také veřejné opatrovníky a jejich metody na téma práva a povinnosti veřejného opatrovníka z pohledu veřejné ochránky práv a podpora rodičů s omezenou svéprávností.
- V rámci Týdnů pro duševní zdraví jsme v Rychnově nad Kněžnou přednášeli o právech lidí s psychosociálním postižením podle Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením a o naši související činnosti.

(O)světové dny

Světový den vzácných onemocnění

Zapojili jsme se do kampaně ke Dni vzácných onemocnění (28. února). Konkrétně jsme se zúčastnili setkání pořádaného organizací Debra ČR, z.ú., jehož tématem bylo „Budování mostů mezi zdravotní a sociální péčí pro lidi se vzácným onemocněním“. Vystoupili jsme zde s příspěvkem o právu lidí s postižením na nezávislý způsob života. Společně s dětmi z dětské skupiny Kanceláře veřejného ochránce práv jsme také na sociálních sítích sdíleli fotografie pomalovaných obličejů. Tímto způsobem se tradičně vyjadřuje podpora lidem se vzácným onemocněním.

Světový den Downova syndromu

Světový den Downova syndromu je příležitostí, jak informovat širokou veřejnost o geneticky podmíněném postižení nazvaném Downův syndrom a o potřebách lidí, kteří se s ním narodili. Společně s divadlem

Aldente jsme uspořádali představení „Kdopak by se DS bál“ a autorské čtení z práce autora s Downovým syndromem. Na sociálních sítích jsme světový den a jeho téma připomněli také sdílením série fotografií v barvných ponožkách, které jsou symbolem Downova syndromu.

Světový den porozumění autismu

V dubnu jsme si nejen na sociálních sítích připomněli Světový den zvýšení povědomí o autismu. V této souvislosti jsme se aktivně zúčastnili konference Život s autismem, kterou pořádala Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Prezentovali jsme zde výzkumy ochránkyně týkající se práv lidí s poruchami autistického spektra. Problematice autismu se věnujeme dlouhodobě v rámci různých agend. Jsme také členem Pracovní skupiny pro řešení problematiky autismu při Vládním výboru pro zdravotně postižené občany.

Evropský den nezávislého způsobu života

Při příležitosti Evropského dne nezávislého způsobu života, který připadá na 5. května, jsme veřejně promítli australský dokument Síla vzdoru. Film otevřeně hovoří o zásadních témačech týkajících se lidí s postižením, jako je nedobrovolný život v ústavech, diskriminace, nemožnost žít nezávisle, nebo o nutnosti změnit společenské vnímání lidí s postižením. Diváci v rámci filmu viděli více než 600 archivních záznamů a fotografií z celého světa zobrazujících veřejné projevy, demonstrace nebo zatýkání lidí s postižením v okamžicích, kdy bojovali za svá práva. Film také zachycoval rozhovory s více jak 30 aktivisty, lidmi s postižením i bez něj, kteří upozorňovali na různé problémy souvisejícími s tématem postižení. Po filmu následovala panelová diskuse se zajímavými hosty s profesní nebo osobní zkušenosí v oblasti práv lidí s postižením. Do debaty se aktivně zapojili diváci nejen v sále, ale i doma u počítačů, protože dotazy hostům mohli posílat i prostřednictvím chatu.

Měsíc spinální svalové atrofie

V průběhu srpna - měsíce spinální svalové atrofie - jsme na sociálních sítích zveřejnili sérii příspěvků o lidech, kteří s atrofií žijí v České republice, ale i v zahraničí. Sdíleli jsme např. osobní příběhy herců,

cestovatelů nebo bloggerů. Součástí této osvětové kampaně byl i příspěvek informující veřejnost o faktech souvisejících se samotnou spinální svalovou atrofií, jako např. o nové průlomové možnosti léčby.

Papučový den

K příležitosti tzv. Papučového dne, který vznikl na podporu kampaně DOMA, jsme 7. října nazuli papuče a fotili se v nich před Kanceláří ombudsmana. Nešlo ale o zábavu. Smyslem kampaně DOMA je dosáhnout stavu, kdy lidé budou moci umírat doma a bude jim přitom poskytnuta potřebná podpora. K tomu je nutné zajistit, aby existovalo dostatečné množství služeb a odborníků, kteří tuto podporu budou umět poskytovat.

Neškatulkujme

Naším cílem je otevřeně hovořit o problémech lidí s duševním onemocněním a především posílit spolupráci s touto skupinou v rámci monitorování. Zapojili jsme se proto do osvětové kampaně Neškatulkujme a ve spolupráci s organizací Focus Praha jsme uspořádali výstavu k problematice práv lidí s duševním onemocněním.

Větrníkový den

Dne 21. listopadu jsme se zapojili do kampaně k Evropskému dni pro cystickou fibrózu neboli k tzv. Větrníkovému dni. Motto kampaně zní: „Roztočit foukáním větrník je pro většinu lidí hračka. Pro nemocné cystickou fibrózou je to mnohdy nemožná věc.“. Abychom upozornili na onemocnění cystickou fibrózou, vyfotili jsme se pro tzv. „slané děti“ s větrníky a fotografie sdíleli na sociálních sítích.

Den otevřených dveří v Kanceláři veřejného ochránce práv

K příležitosti světové dne lidských práv a zároveň jako počátek oslav 20 let působení ombudsmana v České republice uspořádala Kancelář veřejného ochránce práv dne 9. prosince 2019 historicky první Den otevřených dveří Kanceláře veřejného ochránce práv. Návštěvníci

se během celého dne seznamovali s činností ochránce, dozvěděli se, cím se zabývají jednotlivé odbory Kanceláře, mohli se zúčastnit se prohlídky budovy či poslouchat přednášky s radami, jak řešit některé problémy a životní situace. Právníci odboru ochrany práv lidí se zdravotním postižením přichystali aktivity, při nich si mohli příchozí vyzkoušet například alternativní formy komunikace (Braillovo písmo, snadné čtení, psanou formu znakového jazyka atd.) nebo se zamyslet nad tím, jakým bariérám mohou lidé s postižením čelit na různých místech. Zájemci si také mohli nechat otestovat paměť nebo si vyrobit placku s logem ombudsmana.

Publikace, letáky, informační materiály

Manuál komunikace pro média: Jak psát a mluvit s lidmi a o lidech s postižením

Ve spolupráci s lidmi s postižením, odborníky na komunikaci, speciálními pedagogy a lingvisty jsme připravili Manuál komunikace určený nejen pro média, ale také pro všechny, kdo se o téma komunikace zajímají. Manuál obsahuje přehled základních zásad, které je vhodné respektovat, když se v médiích píše nebo mluví o lidech s postižením. Na zásady navazují praktické příklady termínů, které doporučujeme používat, či se jim naopak vyhýbat. V Manuálu také uvádíme doporučení, jak postupovat při osobní komunikaci s lidmi s postižením, a to i vzhledem k povaze jednotlivých typů postižení. V neposlední řadě Manuál dává tipy, jak přistupovat k fotografování nebo natáčení lidí s postižením. Manuál je psán formou doporučení, jelikož si uvědomujeme, že jazyk se v průběhu času neustále vyvíjí a že různí jednotlivci a skupiny mohou mít odlišná přesvědčení o tom, jaký jazyk by měl být použit. Manuál bude zveřejněn v první polovině roku 2020.

Informační leták ve zjednodušeném jazyce

Přístupnost informací pro lidi s postižením či se sníženou schopností porozumění je naší prioritou. V rámci pilotního projektu jsme tak ve spolupráci s odborníky a s lidmi s psychosociálním postižením vytvořili informační leták „Ombudsman jednoduše“. Leták srozumitelnou formou čtenáři sděluje, s čím ombudsman poradí či pomůže.

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením v českém znakovém jazyce

Jako první v České republice jsme přeložili Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením do českého znakového jazyka, a tím posílili její přístupnost

a možnost praktického využití pro uživatele českého znakového jazyka.

Videa a sociální sítě

Pro přímou komunikaci s lidmi s postižením, sdílení informací a získávání podnětů týkajících se práv lidí se zdravotním postižením provozujeme již druhým rokem na Facebooku vlastní skupinu [Práva lidí s postižením](#).

Do skupiny vkládá příspěvky jak Odbor ochrany práv osob se zdravotním postižením, tak členové skupiny, mezi nimiž jsou i lidé s postižením a organizace hájící jejich práva.

Příspěvky se týkají jak naší činnosti, tak aktivit organizací hájících práva lidí s postižením, které s námi sdílí. Naše aktivity jsme přiblížili například v příspěvku věnovaném Dni otevřených dveří Kanceláře, zveřejnění výzkumu nebo v příspěvku z průběhu výroční konference pořádané k desetiletému výročí ratifikace Úmluvy.

Dále v rámci osvětové činnosti na sociálních sítích upozorňujeme na mezinárodní dny týkající se práv lidí s postižením. V roce 2019 jsme takto například zveřejnili příspěvek k Evropskému dni pro cystickou fibrózu nebo Světovému dni Downova syndromu. Při příležitosti mezinárodního dne znakového jazyka jsme zveřejnili na webových stránkách ochránce Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením přeloženou do českého znakového jazyka.

Členy skupiny informujeme také o aktualitách z legislativy a politického dění spojeného s agendou ochrany práv osob se zdravotním postižením, jako je například vznik Rady vlády pro duševní zdraví nebo zveřejnění Evropské strategie pro pomoc osobám se zdravotním postižením 2010-2020.

Od září 2018 do prosince 2019 se do skupiny přidalo 346 členů.

»»»»» 9. Připomínkování právních předpisů

Vyhlaška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Ve spolupráci s odborem rovného zacházení a ochrany před diskriminací jsme připomínkovali návrh na změnu vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. Poukazovali jsme zejména na nesoulad navrhované úpravy s článkem 24 Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením. Podle tohoto článku mají státy, které k Úmluvě přistoupily, mimo jiné zajistit, aby „osoby se zdravotním postižením měly přístup k inkluzivnímu, kvalitnímu a bezplatnému základnímu vzdělávání a střednímu vzdělávání v místě, kde žijí“ a aby jim „byla v rámci všeobecné vzdělávací soustavy poskytována nezbytná podpora umožňující jejich účinné vzdělávání“. Chystané změny vyhlášky, například omezení počtu pedagogických pracovníků souběžně vykonávajících pedagogickou činnost v běžné třídě, nebo vypuštění ustanovení, podle kterého se žáci s postižením přednostně vzdělávají v běžných školách, však konceptu inkluzivního vzdělávání zakotvenému v Úmluvě neodpovídají.

Návrh Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2019–2023

Ve spolupráci s odborem rovného zacházení a ochrany před diskriminací jsme připomínkovali návrh Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky 2019–2023. Poukazovali jsme zejména na to, že v rámci záměru je věnováno velice málo pozornosti inkluzivnímu vzdělávání či etnické de-segregaci českého školství.

MONITOROVÁNÍ PRÁV LIDÍ S POSTIŽENÍM 2019

ZPRÁVA VEŘEJNÉ OCHRÁNKYNĚ PRÁV JAKO MONITOROVACÍHO ORGÁNU PRO ÚMLUVU O PRÁVECH OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

Redakční rada

Anna Šabatová, Monika Šimůnková, David Slováček

Editor

Romana Jakešová, Iva Hrazdílková

Vydala Kancelář veřejného ochránce práv v roce 2020

Grafický návrh, sazba, produkce: Omega Design, s. r. o.

ISBN 978-80-7631-023-0

ZPRAVA VĚŘEJNÉ OCHRÁNKY PRÁV JAKO MONITOROVACÍHO ORGÁNU
PRO UMLUVU O PRÁVECH OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIZENÍM

2019

S POSTIZENÍM

MONITOROVÁNÍ PRÁV LIDÍ

Věřejný ochránce práv

ombudsman

